

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne Karşı Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarında Aldığı Bazı Tedbirler

Some Measures Taken By The Ottoman State Against The Entente Powers On The Mediterranean Coasts of The Anatolia During The World War I

Kerim SARIÇELİK*

ÖZET

İtilaf Devletleri Birinci Dünya Savaşı boyunca, güçlü donanmaları sayesinde Anadolu'nun Akdeniz kıyılarını ablukaya alarak, kıyı yerleşim birimleri arasındaki deniz sevkıyatını engellemişlerdir. Ayrıca önemli gördükleri yerleri savaş gemileri ile bombardıman etmişler, organize ettikleri Rum çetelerini kullanarak sahil kasaba ve köylerine baskınlar gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı Hükümeti, bunları engellemeye dönük aldığı bazı askerî ve idari tedbirlerin yanı sıra bu çalışmada misilleme politikası olarak isimlendirilen bir uygulamayı da yürürlüğe koymuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Birinci Dünya Savaşı, Kıyı savunması, Rum çeteleri, Misilleme politikası

ABSTRACT

During the World War I, The Entente Powers blockading the Mediterranean coasts of Anatolia by means of their strong navy, have obstructed the sea dispatching between the settlement places, bombarded the places they considered important and carried out raids to the coast towns and villages by using the Greek gangs which they have organized. Ottoman government, in addition to some military and administrative measures to stop these attempts, it has also brought a practice into force which is called "retaliation policy" in this study.

KEY WORDS

World War I, Coast defense, Greek gangs, Retaliation policy.

* Arş.Gör., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'nın, Avrupalı büyük güçler arasında 19.Yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ve 20. Yüzyıl başında şiddetlenerek devam eden siyasî, askerî ve ekonomik rekabetin oluşturduğu bloklaşmaların sonucu ortaya çıktığı kabul edilir. Almanya'nın başını çektiği Avusturya Macaristan ve İtalya'dan oluşan İttifak Devletleri grubuna karşı İngiltere, Fransa ve Rusya'dan meydana gelen İtilaf Devletleri yer almış ve bu gruplar arasındaki gerilim gün geçtikçe şiddetlendi. Avusturya veliahdı Arşidük Ferdinand'ın 28 Haziran 1914 tarihinde Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ise savaşın görünürdeki nedeni oldu¹. Bu olayı bahane eden Avusturya Macaristan, Sırbistan ile gerilimi artırdı ve bir süre sonra da bu devlete savaş ilan etti. Sırbistan'ı destekleyen Rusya'da buna karşı 31 Temmuz 1914 tarihinde genel seferberlik ilan ederek cevap verdi. Almanya, Rusya'ya verdiği 12 saat süreli seferberliği durdurma konusundaki ultiyatoma karşılık alamayınca 1 Ağustos 1914 tarihinde Rusya'ya savaş açtı. Daha sonra İttifak ve İtilaf grupları, karşılıklı olarak birbirlerine savaş ilan etmişlerdir².

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından yaklaşık üç ay sonra Osmanlı Devleti, İttifak Devletleri yanında savaşa katıldı. Aslında Osmanlı Devleti'ni İttifak Devletleri yanına iten İtilaf Devletleri'nin kendisine karşı takındığı olumsuz tutumlar olmuştur. Genel savaşın çıkmasından önce Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri ile bir ittifak kurmanın yollarını aramış ama her seferinde bu istekleri ret edilmiştir. İtilaf Devletleri'nin bu tutumu karşısında endişelenen ve düşmüş olduğu yalnızlık durumundan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti de 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile gizli bir ittifak antlaşması imzalamıştır. Osmanlı Devleti, savaşın başlaması ile beraber tarafsızlığını ilan etmiş ancak Almanya'nın artan baskıları ve gelişen olaylar karşısında bu tarafsızlığını sürdürememiştir³.

Osmanlı Devleti'nin savaşa fiilen katılmasını sağlayan olay, Goeben ve Breslau adındaki iki Alman savaş gemisinin İngiliz donanmasından kaçarak Çanakkale Boğazı'na gelmesi ile başladı. Bu iki gemi hükümetin onayı ile Çanakkale boğazından içeri alındı. Uluslar arası hukuk kurallarına göre bunların

¹ Oral Sander, *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e)*, İmge yay., Ankara 1999, s. 305-306.

² Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım yay., (tarihsiz), s.104.

³ Fahir Armaoğlu, *age.*, s. 107-109.

silahtan arındırılarak bir limanda savaş sonuna kadar tutulması gerekmekteydi. Ancak Osmanlı hükümeti, bu gemileri Almanya'dan satın aldığı ilan etti ve gemilerin ismini değiştirerek kendi donanmasına kattı. Bir süre sonra da Alman Amirali Souhon Osmanlı donanmasının başına getirildi. Aslında bu gemiler Enver Paşa'nın bilgisi dahilinde gelmişlerdi. Çünkü, Enver Paşa Osmanlı Devleti'nin savaşa mutlaka katılması gerektiğini düşünüyordu. Muhtemel bir savaşta da Rus donanmasına karşı İstanbul'un güvenliğinin sağlanması gerekmekteydi. Bu iki modern savaş gemisi ile Karadeniz'de Osmanlı donanması Ruslara karşı üstün bir duruma geliyordu. Böylece İstanbul'un güvenliği de sağlanmış olacaktı. Enver Paşa, içlerinde Goeben ve Breslau'nda bulunduğu Osmanlı donanmasını 27 Ekim 1914 tarihinde manevra yaptırmak bahanesiyle Karadeniz'e çıkartmıştır. Ancak gemi kumandanları Karadeniz'e çıktıktan sonra açtıkları kapalı zarflarda kendilerine buradaki Rus deniz üslerini ve limanlarını bombalamak emrinin verildiğini görmüşler ve 29 Ekim 1914 tarihinde de verilen bu emirleri yerine getirmişlerdir. Böylece yaratılan bir oldubitti ile Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girmiştir⁴.

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nda bir çok cephede İtilaf Devletleri'ne karşı savaştı. Bu cepheleri kara ve deniz cepheleri olarak ikiye ayırmak mümkündür. Osmanlı Orduları, Galicya, Sina, Irak ve Doğu cephelerinde kara muharebeleri verdiler. Bunlara Hicaz ve Yemen savunmaları ile Azerbaycan harekâtını da eklenebilir. Çanakkale ise hem deniz hem de kara muharebelerinin yapıldığı bir cephe görünümündedir. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı donanmasının Karadeniz'de Ruslar'a karşı yaptığı mücadeleler ise bu savaşın deniz cephesini oluşturmuştur. Ancak hemen eklemek gerekir ki, tüm bu sayıların dışında hakkında çok az şeyin bilindiği bir mücadele alanı daha vardır. O da Anadolu'nun Akdeniz kıyılarını İtilaf Devletleri donanmalarının faaliyetlerine karşı üstelik donanma desteği olmaksızın kısıtlı imkânlarla koruma çabasıdır.

Gerçektende güçlü donanmalara sahip İngiliz ve Fransızlar Akdeniz'de üstün durumdaydılar. Bunlara karşı açık bir donanma savaşı vermek imkansız görüldüğünden Osmanlı Donanması savaşın sonlarına kadar Akdeniz'e çıkarılamadı. Esasen bu savaşta donanma, iki önemli görev icra etti. Birincisi, Çanakkale muharebeleri sırasında kara istihkâmlarını destekleyecek şekilde bazı savaş gemileri yüzer batarya olarak kullanıldı. Bazı gemiler ise boğazın mayınlanması, İstanbul-Çanakkale arasındaki deniz nakliyatının devam ettirilmesi

⁴ A.Halûk Ülman, *I. Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*, İmge yay., Ankara 2002, s. 320

gibi görevleri yaptılar. Donanmanın ikinci görevi ise Rus Donanmasının İstanbul'a ve Karadeniz'de Osmanlı sahillerine karşı girişecekleri taarruzları engellemek, stratejik Rus limanlarını bombardıman etmek ve deniz nakliyatının güvenliğini sağlamaktı⁵.

Osmanlı Donanmasının Akdeniz'e açılmaması Güney ve Batı Anadolu sahillerinin denizden korunmasını imkansızlaştırdığı için İtilaf Devletleri donanmaları bu kıyıları abluka altına alarak, buradaki kontrolü tamamen ele geçirmişlerdir.

I. İtilaf Devletleri'nin Anadolu'nun Akdeniz Kıyılarındaki Faaliyetleri

İtilaf Devletleri'nin, Güney ve Batı Anadolu kıyılarının kontrolünü tam olarak sağlayabilmesi için, bu kıyılara yakın yerlerde deniz üsleri oluşturması gerekmektedir. Bunun için, Anadolu'nun batı ve güneybatısında bulunan adalar, kıyılara yakınlığı sebebiyle son derece elverişli idi. İtilaf Devletleri tarafından, Çanakkale muharebeleri sırasında Bozcaada, ve Limni adalarında deniz üsleri oluşturuldu⁶. Bununla birlikte Fransız Amiral Charner, Anadolu'nun güneyinde Kaş kazasının hemen karşısında bulunan Meis Adası'nı 28 Aralık 1915'de işgal etti ve burayı bir deniz üssü haline getirdi⁷. Ayrıca Fransızlar, Midilli ve Sakız adalarında Rumlardan çeteler meydana getirdiler ve bunları Fransız askerî elbiseleri ile donatarak Anadolu sahillerine yaptıkları baskınlarda kullandılar⁸. Meis Adası'nın daha doğusunda üs olarak kullanılacak tek yer Kıbrıs Adası'ydı. Burası zaten İngiltere'nin kontrolündeydi. Böylelikle İtilaf Devletleri, Çanakkale Boğazı'ndan İskenderun Körfezi'ne kadar bütün Anadolu kıyılarını askerî deniz üsleri ile çepeçevre kuşatmışlardır.

İngiliz ve Fransızlar tarafından yapılan Anadolu sahillerini abluka faaliyetlerine 1915 yılı yazından itibaren İtalya'da katıldı. İtalya, 20 Mayıs 1915 tarihinde Avusturya'ya savaş ilan ederek, İtilaf Devletleri safında savaşa girdi. İtalyanlar, aynı yılın ağustos ayında da Almanya ve Osmanlı Devleti'ne de savaş açtılar. Bu tarihten itibaren bölgede İtalyan savaş gemileri görülmeye başlamıştır.

İtilaf Devletleri, ablukaya aldıkları Anadolu sahillerinde her türlü deniz ulaşımını kesmeye çalıştılar. Fransızlara ait Paris Deux, Paris II ve Alexandria

⁵ Figen Atabey, *Karadeniz'de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2006, s. 23-27.

⁶ *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi (V. Cilt Çanakkale Cephesi Harekâtı 1 nci, 2 nci ve 3 ncü Kitapların Özetlenmiş Tarihi (Haziran 1914-9 Ocak 1916))*, Genelkurmay yay., Ankara 2002, s. 16.

⁷ Mustafa Aydemir, *Ben Bir Türk Zabitiyim*, Denizler Kitapevi yay., İstanbul 2004, s. 71.

⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), DH. EUM. VRK., 25/2.

kruvazörleri sahillerde dolaşarak en küçük sandalları bile batırıyorlardı⁹. Düşman gemileri sadece küçük sandalları değil, Urla iskelesinde batırdıkları Beyrut Mesaha Gemisi gibi büyük tonajlı gemileri de hedef almaktaydılar¹⁰. Bu durum özellikle güney sahillerindeki kıyı yerleşim bölgelerinde çok sıkıntılara sebep olmaktadır. Çünkü Anadolu'nun güneyinde dağlar denize paralel olarak uzandığı için iç bölgelerle ulaşımın sağlanmasında coğrafi bir engel teşkil ediyordu. Hal böyle olunca o günün şartlarında düzgün bir karayolu ağı da kurulamamıştı. Dolayısıyla, sahil yerleşim yerlerinin ihtiyaçları büyük ölçüde deniz yoluyla sağlanabiliyordu.

Güney ve Batı Anadolu sahillerindeki yerleşim bölgeleri, Birinci Dünya Savaşı boyunca İtilaf Devletleri'ne ait savaş gemileri tarafından bir çok kez bombardıman edildi. Bundan en çok etkilenen Antalya şehriydi. Antalya, ilk olarak 6 Temmuz 1915 tarihinde Fransızların Paris II ve Alexandria savaş gemileri tarafından bombalandı. Bundan Memleket Gurebâ Hastanesi ve postane önemli zararlar gördü. 7 Temmuz 1915 tarihinde Paris II, bir çiftliği ve belediyeye ait gazhaneyi bombaladı¹¹. Sonraki bombardıman 16 Eylül 1916 tarihinde oldu. Bu bombardımanda son sistem olan pek kıymetli bir un fabrikası ile diğer iki un fabrikası tahrip edildiler¹². İhtiyaçlarının çoğunu dışardan temin eden Antalya için bu bombardımanlar yıkıcı olmaktadır. Yine düşman donanması tarafından 1915 yılı içinde Seferihisar, Urla, Karaburun kazaları ve bunlara bağlı bazı köyler ile Menemen'e bağlı Ali Ağa Çiftliği nahiyesi ve İzmir'in Narlıdere köyü bombardıman edildi ve bunun neticesinde gerek sivillere, gerekse devlete ait emlak ve eşyadan 21.997 kuruş kıymetinde zarar meydana gelmişti¹³. Düşman savaş gemilerince 4 Mayıs 1915 tarihinde Fethiye iskelesi, 17 Ağustos 1915 tarihinde Kuşadası¹⁴ bombardıman edildi. Fethiye iskelesinin bombardımanında belediyenin gaz deposunda bulunan Standart Oil şirketine ait 2070 sandık gaz yandı¹⁵. Diğer taraftan, Finike kazasının düşman tarafından bombardıman edilmesi üzerine, hükümet bir tedbir olarak, kaza idaresinin ve halkın iç bölgelere taşınmasını emretmişti¹⁶. Çünkü, bombardımanlarda sadece maddi zarar

⁹ Muhammet Güçlü, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası yay., Antalya 1997, s. 7.

¹⁰ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 14/42.

¹¹ Hüseyin Çimrin, *Antalya Kent Kronolojisi*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası yay., Antalya 2005, s. 49-50.

¹² Süleyman Fikri Erten, *Milli Mücadelede Antalya*, Antalya Müzesi yay., Antalya 1996, s. 6.

¹³ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 16/36, Lef. 2-3.

¹⁴ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 16/10.

¹⁵ BOA, DH. UMVM., 99/12., Lef.3.

¹⁶ BOA, DH. UMVM., 93/30.

meydana gelmiyor, çoğu zaman hedef gözetilmeksizin atılan bombalar sivillerin yaralanmalarına veya ölmelerine sebep olabiliyordu. Nitekim, 16 Nisan 1917 tarihinde bir düşman gemisi tarafından bombalanan Marmaris'te, askerlerden bir zabıt vekili ile iki süvarinin yanı sıra sivillerden dört çocuk, dokuz erkek, on iki kadın yaralanmış, bunlardan bazıları daha sonra hayatını kaybetmişti¹⁷.

Düşman, sahil bombardımanlarını sadece savaş gemileri ile değil bazen uçakları vasıtasıyla gerçekleştiriyordu. 10 Aralık 1915 tarihinde denizin otuz mil açığında bekleyen gemiden havalanan bir düşman uçağı, Adana üzerinde keşif yaptıktan sonra Mersin'e gelmiş ve orayı bombalayarak iki sivilin ölmesine ve ikisinin de yaralanmasına sebep olmuştu¹⁸.

Düşman, sahilleri bombardıman etmenin yanında kıyı yerleşimlerine baskın tarzında çıkarma harekâtları da tertip ediyordu. Fransızlar, askeri üs olarak kullandıkları Midilli ve Meis adalarında, Rum çetelerini, Fransız askeri kıyafet ve silahlarıyla teçhiz etmişlerdi. Kıyı baskınlarında bu çetelerden yararlanmaktaydılar. Özellikle, Meis Adası'nda bulunan ve başlarında Yani Lakeral¹⁹ adında Meis'li bir Rum'un bulunduğu çete en meşhurlarıydı. Meis ve Sömbeki adaları ile Fethiye kazasının Kayılı nahiyesinin yerli Rumlarından teşkil edilmiş olan bu çete, Fransızlar tarafından gerçekleştirilen bir çok baskına katılmıştı²⁰. Bunlardan en dikkate değer Kaş kazası baskınıdır. Bu baskın şu şekilde gerçekleşmişti; Fransızlar, yanlarına aldıkları Rum çetesi ile 26 Ocak 1916 sabahı erken vakitte bir kruvazör ve iki tarassut gemisi ile Meis'den Kaş önlerine geldiler. Aynı zamanda Fransız askeri elbiseleri giymiş Rum çetesi Kaş'ın doğusunda bulunan Bayındır bölgesine çıkarıldı. Çete buradan hareketle Kaş'ın kuzeyini tamamen kuşatarak, şehri yayılım ateşine tuttu. Diğer taraftan, Fransız gemileri de kazayı denizden bombardıman etti. Bu ani baskın sonucu Kaş içerisinde bulunan askerler, zor durumda kaldılar ve müdafaa imkanı bulamayarak teslim oldular. Fransızlar buradan, içlerinde mevki kumandanı Yüzbaşı Osman Efendi'nin de olduğu asker, sivil memur ve halktan kişilerin bulunduğu 115 kişiyi esir alarak götürdüler. Bu arada Kaş, Rum çetesi tarafından yağmaladı²¹.

¹⁷ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 35/42.

¹⁸ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 23/24, Lef. 2.

¹⁹ Bir belgede bu eşkiya reisinin adı, Hacı Lakerda olarak geçmektedir. BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 14/40.

²⁰ Süleyman Fikri Erten, *age.*, s. 62.

²¹ Fransızların Kaş baskınından bir gün sonra Antalya Jandarma Kumandanı Binbaşı Rasim Canbulad emrinde Kaş'a bir yardım birliği gönderildi. Rasim bey bu baskınla ilgili olarak ayrıntılı bir rapor hazırladı. BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef 12.

Meis Adası'ndaki Rum çetesi, Fransızların donanma desteği altında, faaliyetlerine devam ederek Fethiye'nin Gülle iskelesinden beş bin kantar kömür yağmaladı²², Kale köyünü basarak, altı erkek ve bir kızı Meis'e kaçırdı²³.

Diğer taraftan bir başka çete üssü Midilli Adası'ydı. Bu adada bulunan Rum çetesi, düşman gemisi tarafından Ayazmend sahillerine çıkarılmış, Recep Ağa Çiftliği'ni basarak buradan yüz otuz bir bârgîr*, aynı sayıda sığır, üç manda, bir ester*, beş merkep ve iki koyunu yanlarına alarak Midilli'ye dönmüşlerdi²⁴.

İtilaf Devletleri, sahilleri kontrol altına almak, yaptıkları akınlarda başarı sağlayabilmek ve ileride yapacakları muhtemel bir genel çıkarma harekâtı için istihbarat bilgilerine ihtiyaç duymaktaydılar. Genelde bu bilgileri, uçaklarla yaptıkları keşiflerden ve casusluk faaliyetlerinden sağlamaya çalıştılar. Bu bölgede bilgi kaynağı olarak kullanılan casuslar, Osmanlı vatandaşı olan ve bölgeyi bilen gayrimüslimlerdi. Bir belgeden anlaşıldığına göre, İngilizler'in Kıbrıs Adası'nda bir istihbarat birimi vardı. Bu birimin emrinde çalışan Osmanlı sahillerinin muhtelif mahallerine mensup kimseler bulunmaktaydı. Bunlar, İngilizler tarafından bilgi toplamak amacıyla vapurlarla karaya çıkarılıyorlar, daha sonra, kıyı yerleşimlerinde yaşayan diğer casuslarla irtibat sağlıyorlardı. Bu casuslardan Selim Tarf adında birisi Mersin'de yüze yüze karaya çıkarken yakalamıştı. Bu kimsenin ifadesinden Mersin, Tarsus ve İskenderun'da İngiliz istihbaratı adına çalışan bir grup tespit edilmişti²⁵. Fransızlar da bilgi toplamak için bölgeyi bilen yerli casuslar kullanmaktaydılar. Nitekim, Kaş baskınından sonra yapılan tahkikatta Kaş'ın askerî durumu ile ilgili bilgilerin düşman tarafından öğrenildiği tespit edilmişti. Daha sonra bu bilgileri Fransızlara verenin, Hristof adındaki Osmanlı vatandaşı bir gayrimüslim olduğu anlaşılmıştır²⁶.

İtilaf Devletleri sahip oldukları güçlü donanmaları ile kısa zamanda Anadolu'nun Akdeniz sahillerinde kontrolü tamamen ellerine geçirdiler. Bu bölgedeki deniz ulaşımını engellediler, diledikleri yerleri bombardıman ettiler, bazı yerleşim yerlerine baskınlar düzenlediler. Aynı zamanda bölge hakkında bilgi toplamak için casusluk faaliyetlerinde bulundular. Tüm bunları yaparken kendilerine doğal bir müttefik olarak Adalarda yaşayan Rumları ve Osmanlı va-

²² BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 18/32, Lef. 2

²³ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 42/4, Lef. 1.

* Beygir, at.

* Katır.

²⁴ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 81/14.

²⁵ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 54/7, Lef 2.

²⁶ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef 12, s. 6.

tandaşı gayrimüslimleri buldular. Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı boyunca İtilaf Devletleri'nin bu faaliyetlerine karşı kısıtlı imkânları ile mücadele etmeye çalışmıştır.

II. İtilaf Devletleri'nin Faaliyetlerine Karşı Alınan Bazı Tedbirler

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girince düşman taarruzuna açık bulunan Batı ve Güney Anadolu sahillerinde bir dizi savunma tedbirleri aldı. Bu tedbirler, tehlikenin zamanla gösterdiği değişikliklere bağlı olarak çeşitlendi. Aynı zamanda sahillerin savunmasında görülen idari, askerî ve teknik aksaklıklar düzeltilmeye çalışıldı.

A. Askerî ve İdari Tedbirler

İtilaf Devletleri'nin Akdeniz'deki üstünlüğü karşısında, bütün sahil şeridinin kıyı istihkâmlarınca tam manasıyla savunulması hemen hemen imkansızdı. Çünkü Osmanlı Genelkurmayının, bu kıyı şeridindeki her bir yerleşim birimine koyacağı ne yeterli top bataryası vardı, ne de buralara ayıracağı yeterli miktarda askerî vardı. Bunun için askerî ve ekonomik olarak önemli görülen stratejik şehirler müstahkem hale getirildi. Osmanlı Devleti daha savaşa girmeden önce, İzmir ve Beyrut limanları gibi bazı önemli limanları torpil bataryaları ve diğer savunma gereçleriyle tahkim etmişti. Bunun için buralar, kıyılarına sığınacak tüm savaş gemilerine kapalı birer liman haline getirildiler. Bu durum Eylül 1914 tarihinde ilgili devletlerin sefarethanelerine bir yazı ile de bildirildi²⁷.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi ile kıyı şeridinin savunması ek askerî tedbirlerle desteklendi. İzmir ve havalisinin savunulması, İzmir Müstahkem Mevki Kumandanlığına verildi. Bu komutanlık, Başkumandanlık Vekâletine bağlı bulunmaktaydı. 1917 yılı Mart ayında 56. ve 57. Tümenler oluşturuldu²⁸. Bu tümenler, İzmir Müstahkem Mevki Kumandanlığına bağlı birimlerle, 17. Kolordu Kumandanının emrinde birleştirildi²⁹. 56. Tümen İzmir'de, 57. Tümen Aydın'da konuşlandırıldı. Ayvalık'tan Güllük limanına kadar olan kıyı bölümü 56. Tümenin, Güllük limanından Antalya'ya kadar olan kısım ise 57. Tümenin muhafazasına bırakıldı³⁰. Bu uzun sahil şeridi boyunca bir kısım askerî kuvvetler, küçük birlikler halinde kıyı karakollarına dağıtıldı. 25 Mart 1916 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre, Antalya ve Menteşe Sancakları sahillerinin muha-

²⁷ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 2/4, Lef. 4.

²⁸ *Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi (III ncü Cilt 6 ncı Kısım (1908-1920) 1 nci Kitap)*, Genelkurmay yay., Ankara 1971, s. 228-229.

²⁹ *Türk İstiklâl Harbi (II nci Cilt Batı Cephesi 1 nci Kısım)*, Genelkurmay yay., Ankara 1999 (3. Baskı), s. 57.

³⁰ Asaf Gökbel, *Milli Mücadelede Aydın*, Coşkun Matbaası yay., Aydın 1964, s. 50-51.

fazası için 1050 mevcutlu bir tabur görevlendirilmiş ve bu kuvvet elli beş karakola dağıtılmıştı. Her karakolda önemine göre dört-beş ile yirmi-otuz arasında değişen miktarlarda asker bulunmaktaydı. Bunların görevi sahili muhafazadan ziyade gözetleme yapmaktı³¹. Bundan ayrı, herhangi bir sahil baskınına müdahale etmek üzere Antalya'da Binbaşı Rasim Canbulad Bey komutasında bir jandarma birliği de hazır durumda bulundurulmaktaydı.

1916 yılı sonlarında, kıyılarımız için tehdit oluşturan Meis Adası'nın işgaline karar verilerek, bunun için İzmir'de bulunan 15'lik seri obüs bataryası, Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul komutasındaki bir dağ bataryası, bir Alman uçağı ve jandarma mülazımı Muhittin Efendi komutasında yüz yirmi kişilik bir piyade bölüğü Kaş'a gönderildi. Bu taarruzun idaresi ihtiyat Alman mülazımı Ezelberk'e verildi. Top bataryaları Meis Limanı'nın karşısında bulunan Bayındır Burnu'na konuşlandırıldı. Bu sırada İngilizlerin Ben My Chree adlı dört uçak taşıma kapasitesine sahip bir kruvazörü, iki torpido muhribi ile Fransızların Paris II kruvazörü Meis Limanı'na gelerek demirledi. Bu fırsatı kaçırmayan Yüzbaşı Mustafa Ertuğrul, 27 Aralık 1916 tarihinde limanda bulunan düşman gemilerine ani bir bombardıman başlattı. Bu bombardıman neticesinde Ben My Chree batırılmış, bir torpido muhribine hasar verilerek, limanda bulunan iki yüze yakın yelkenli gemi ve sandal yakılmıştır³². Bundan sonra 7 Ocak 1917 tarihinde Meis Limanı'na bir çıkarma harekâtı tertip edildi. Ama bu taarruz başarısızlıkla sonuçlandı³³. Bunun üzerine obüs bataryası geriye alındı. Mustafa Ertuğrul komutasındaki dağ bataryası ise 14 Nisan 1917 tarihinde Antalya'ya giderek 57. Tümen'in emrine girdi. Bu dağ bataryası, 13 Aralık 1917 tarihinde Fransızların Paris II kruvazörünü Ava Burnu açıklarında batırdı³⁴. Faaliyetlerine devam eden batarya, 8 Mart 1918 tarihinde Fransızların Aleksandra kruvazörüne Ava açıklarında tuzak kurdu. Buna göre içine dinamit konan bir yelkenli sahilden üç kilometre kadar açıkta bırakıldı. Dinamitlerin üzeri portakal sandıkları ile kamufle edilerek en dipteki sandık bir fünye ile dinamitlere bağlanmıştı. Bu tuzağa aldanan düşman, açıkta bulunan bu yelkenlideki portakalları ganimet olarak gemisine taşıırken, son sandık da kaldırılınca büyük bir gürültü ile patlayan dinamitler Aleksandra kruvazörünün yaralanarak batmasına sebep olmuştur³⁵.

Düşmana karşı başarılar kazanılmasında sahilde gözetleme yapan karakolların çok önemli katkısı olmuştu. Düşman harekâtını hızla ilgili yerlere bildiren

³¹ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 9.

³² Mustafa Aydemir, *age.*, s. 57-67.

³³ Mustafa Aydemir, *age.*, s. 80-84.

³⁴ Mustafa Aydemir, *age.*, s. 88-92.

³⁵ Mustafa Aydemir, *age.*, s. 137-138.

ve tedbir alınmasını sağlayan bu karakollardı. İtilaf Devletleri'nin kıyılardaki hareket üstünlüğü karşısında, sahil karakollarının birbirleri ile ve merkez kumandanlıkla muhabereleleri hayati önem taşıyordu. Çünkü bu karakolların düşman taarruzuna karşı koyacak yeterli askerî güçleri bulunmamaktaydı. Böyle bir durum karşısında hızla yardım çağrımları gerekiyordu. Bunun için, savaş süresince bölgede haberleşme ağının kurulması ve muhaberenin devam ettirilmesi için gerekli tedbirler alınmaya çalışıldı. Nitekim, 30 Ağustos 1915 tarihine ait bir belgeden, Antalya ile Isparta ve Burdur arasında telefon hattının kurulması için gerekli "*tel fincanlarının*" merkezden gönderildiği ve buralar arasındaki muhaberenin sağlandığı anlaşılmaktadır³⁶. Ancak, düşmanın ilk hedefinde yer alan kıyı yerleşimlerindeki karakollar arasında haberleşmenin kısa sürede yapılabilmesi için gerekli telefon hattının bir çok yerde bulunmadığı görülmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için bazı çalışmalar yapılmıştı. Antalya Jandarma Kumandanı Rasim Canbulad'ın 21 Şubat 1916 tarihli raporundan anlaşıldığına göre; Rasim Bey, kendisi mıntika kumandanı olduğu dönemde Demre ve Finike'de bulunan altmış kadar kangal tel ile Finike'den Demre'ye ve Demre'den de Kasaba'ya kadar telefon hattı çekilmesini, bu teller kafi gelmediği takdirde Finike ve Elmalı'daki bahçelerin etrafına çekilen tellerin dahi bu iş için kullanılmasını ilgili merciden talep etmişti. Bu teklif kabul edilerek çalışmalara başlanmıştı³⁷.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, telefon kullanımı çok yaygın olmamakla beraber güvenli ve hızlı olduğu için tercih edilmekteydi. Haberleşmede yaygın olarak kullanılan telgraftı. Ama telgraf muhaberelelerinde güvenliği gerektiren konularda gizliliğe riayet edilmemesi bazı mahzurlar doğuruyordu. Nitekim, Başkumandanlık makamından Enver Paşa imzasıyla gönderilen 12 Kasım 1914 tarihli bir yazıda, Antalya Mutasarrıfı'nın Başkumandanlık makamına göndermiş olduğu bir telgrafnamede Antalya sahillerinde bulunan kuvvetlerin sahile yayılmış olduğundan bahsettiğine değinilerek, askerinin tertibatından bahseden ibarelerin açık olarak yazılmaması, bu kısımların şifre ile bildirilmesi ya da bu konulara hiç değinilmemesi istenmekteydi³⁸. Gerçektende, Birinci Dünya Savaşı'nda bazı telsiz telgrafların çalınması veya herhangi bir biçimde kişi eliyle düşman tarafına geçirilmesine karşı bir önlem olarak yazışmalarda bir çeşit şifre kullanıldığı görülmektedir. Bu şifreli yazışmalarda önemli görülen bazı ke-

³⁶ BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 6/65.

³⁷ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 12.

³⁸ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 31.

lime veya bilgiler rakamlarla ifade ediliyordu ve sık sık bu rakamlar değiştiriliyordu³⁹.

Bu bölgede, casusluk faaliyetlerini önlemek için haberleşmenin kontrol altına alınmasının yanı sıra kaçakçılığa da önlemek gerekmektedir. Çünkü, Akdeniz kıyı şeridi boyunca uzanan yerleşim birimlerinde yaşayan önemli miktarda Rum bulunmaktaydı. Bu Rumların özellikle kıyıların yakınında bulunan adalarda yaşayan ırkdaşlarıyla yakın sosyal ve ticari ilişkileri vardı. Savaş başlayınca doğal olarak stratejik bazı maddelerin ihracına kısıtlamalar getirilmiş, bu durum da kıyı kaçakçılığının artmasına sebep olmuştu. Adalarla yapılan bu kaçakçılık aynı zamanda casusluk faaliyetlerine de zemin hazırlamaktaydı. Adalarda askerî üsler oluşturmuş olan İtilaf Devletleri, bazen para ile bazen de Hıristiyanlık duygusunu kullanarak bu kaçakçı Rumlardan casus olarak yararlanmaktaydılar. Bu durum karşısında sahillerde kaçakçılığın önlenmesi için bazı tedbirler alındığı görülmektedir. Bunun için öncelikle sahil karakollarında görev yapan askerlerin durumunun iyileştirilmesi yoluna gidilmiştir. Kaçakçılığın yoğun olarak yapıldığı Finike ile Eşen çayı arasındaki kıyı şeridinde bulunan karakollardaki askerlerin, başlarında bulunan subayın umursamazlığı yüzünden uzun süredir istihkak alamadıkları ve yerleri değiştirilmeksizin hep bu küçük karakollarda buldukları tespit edilmişti. Askerlerin bu sebeple görevlerini aksattıkları düşünülerek bunun için gerekli düzenlemeler yapılmıştı. İlk olarak bölgeye yeni bir komutan atanmış, daha sonra askerlerin ihtiyacı olan zahirenin Elmalı ve Kasaba ambarlarından karşılanması sağlanmıştır. Ayrıca, her on beş günde bir askerlerin yerlerinin değiştirilmesi kararlaştırılarak, sahilimize yaklaşan her türlü yabancı deniz aracına müdahale edilmesi için gerekli emirler verilmiştir⁴⁰.

Sahil karakollarında yapılan bu düzenlemelerin yanında bir diğer tedbir de kıyı yerleşimlerinde yaşayan bazı şüpheli Rumların iç bölgelere sürgün edilmesidir. Çünkü yerli Rumlardan bazılarının bölgedeki casusluk faaliyetlerinde aktif olarak yer aldıkları görülmüştür. Nitekim, Fransızlar Finike, Kaş, Demre ve Kalkan yöresinde faaliyet gösteren yerli Rumların oluşturduğu bir casusluk teşkilatı kurmayı başarmışlardır. Bu teşkilat, Finike sahiline çıkarken yakalanan bir Rum'un ifadesinden sonra ortaya çıkarılmıştır⁴¹. Daha önce bahsedilen Kaş baskını sırasında Fransızlar kasabayı işgal edince, bir avukat haricinde bütün

³⁹ Burhan Sayılır, "Çanakkale Kara Savaşları Sırasında Casusluk Olayları ve Türklerin Aldıkları Tedbirler", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:8, Ağustos 2006, s. 105.

⁴⁰ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 12

⁴¹ BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 28/63.

Rumlar başlarındaki fesleri çıkarıp şapka giymişlerdi, ki bu durum onların basından haberleri olduğu izlenimini vermişti⁴². Bölge Rumlarından bazılarının İtilaf Devletleri ile olan bağlantıları yanında Yunanistan ile de sıkı ilişkileri olduğu görülmekteydi. Hatta Antalya’da bulunan Rumlar, bu durumu saklama gereği bile duymamakta, alenen Yunan propagandası yapmaktaydılar. Antalya Polis Serkomiseri Mehmed Rüşdi Bey’in 29 Ocak 1915 tarihli raporundan anlaşıldığına göre, şehirdeki Rumların büyük bir kısmını oluşturan “*Megalo İdea*”cılar Antalya’da uzun süredir dehşetli surette faaliyette bulunmaktaydı. Yunan Konsolosu Antalya’ya geldiğinde onu, ellerinde Yunan bayrakları ve çalgılarla karşılamışlar “*zito*” naralarıyla kiliseye götürmüşlerdi. Kilisede papazları toplayarak Yunan Kralı Konstantin için dua yaptırmışlar, daha sonra da Yunan Konsolosu’nun tavsiyesi ile Rum mekteplerinde Türkçe’nin kullanılmasını yasaklamışlardı. Bu kişiler, çarşıda, pazarda Osmanlı ordusunun ve donanmasının Ruslar tarafından mahvedildiği, Erzurum’un düşmanın eline geçtiği yolunda propagandalar da yapmakta, İslam halkın maneviyatını bozmaktaydılar⁴³. Antalya’daki bu faaliyetlerin, Metropolit Yerasimo tarafından el altından desteklendiği sonradan ele geçirilen bir mektuptan ortaya çıkarılmıştı. Atina’dan İstavropolis Episkoposu H. Kinitis tarafından 19 Eylül 1915 tarihinde Metropolit Yerasimo’ya gönderilen bu mektupta, Metropolit’in Osmanlı Hükümetine bağlı bir memur gibi görünerek, daha önce yaptığı gibi sezdirmeden faaliyetlerine devam etmesi tavsiye edilmekteydi⁴⁴.

Antalya Mutasarrıfı Sabur Bey, 20 Şubat 1915 tarihli Dahiliye Nezareti’ne gönderdiği raporunda, şehirde bulunan Rumların bu tutumları karşısında bazı tedbirler alındığını, bunların ele başları olan 52 kişinin tespit edildiğini ve herhangi bir düşman taarruzu halinde ihanete uğramamak için bu kişilerin derhal iç bölgelere sürülmesi gerektiğini bildirmiştir⁴⁵. 6 Mayıs 1915 tarihli bir başka belgede de, bu Rumlardan 18’inin Bozkır’a gönderildiği görülmektedir⁴⁶. Şüpheli Rumlar, savaş boyunca Bozkır’ın yanında Elmalı, Korkuteli ve Akseki gibi iç bölgelerde zorunlu ikâmete tâbi tutulmuşlardır⁴⁷.

Sahillerden iç bölgelere gönderilenler sadece şüpheli görülen Rumlar değildi. Akdeniz ve Karadeniz sahili mıntkasında bulunan İtilaf Devletleri vatan-

⁴² BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef. 12.

⁴³ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef. 21.

⁴⁴ BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 10/43.

⁴⁵ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef. 23.

⁴⁶ BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 5/29.

⁴⁷ BOA, DH. EUM. 3. ŞB., 8/79.

daşlarından da memleket haricine veya iç bölgelere sürüldüğü görülmüştür⁴⁸. Böyle bir kararın alınmasına devletin güvenlik kaygılarının sebep olduğu düşünülebilir

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin sahil bölgelerinde uyguladığı iç bölgelere göç ettirme politikası, sadece casusluk faaliyetlerine karşı alınmış bir tedbir değildi. Düşman bombardımanlarından ve sahil baskınlarından etkilenmemesi için savunmasız sivil halkın da dahile sevk ettirildiği oluyordu. Nitekim, Antalya Mutasarrıfı, Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği 19 Mart 1916 tarihli bir yazıda, düşman taarruzuna açık Finike ve Kaş sahilindeki İslam ahalinin iç bölgelere taşınması gerekliliği üzerinde durmuştur⁴⁹. Mutasarrıfın 12 Nisan 1916 tarihli bir başka yazısında da, bahar mevsiminin gelmesi ile bu bölgedeki ahalinin büyük bir kısmının, idarenin de teşvikiyle yaylaklara çıkmış oldukları, sahilde sivil olarak ancak 250-300 nüfusun kaldığından bahsedilmekteydi⁵⁰.

Aslında sahillerden iç bölgelere sevk politikası, Osmanlı Devleti daha savaş girmeden önce uygulanmaya başlandı. Avrupa'da genel savaş çıktıktan sonra bu durumdan ister istemez etkilenebileceği varsayımıyla Devlet, seferberlik ilan etti ve bazı asayiş tedbirleri aldı. Akdeniz ve Karadeniz sahillerinde bulunan hapisanelerdeki cinayet mahkumlarının iç bölgelerdeki hapisanelere taşınması uygulaması bu asayiş tedbirlerindedir⁵¹. Genel savaşın Osmanlı Devleti'ne de sıçrayarak, sahillere yapılacak muhtemel bir düşman saldırısı durumunda serbest kalacak mahkumların asayiş bozacağı öngörülmüştü. Bunun için çalışmalara başlanmış ama önemli bir sorunla karşılaşmıştı. İç bölgelerde bulunan hapisanelerin kapasitesi sahil hapisanelerinden gönderilecek mahkumları kabul etmeye elverişli değildi. Dahiliye Nezareti, Adliye Nezareti'ne gönderdiği 3 Kasım 1914 tarihli bir yazıda, böyle bir durum karşısında nakledilecek mahkumların sadece cinayetten hüküm giyenlerle sınırlandırılmasını, nakil olunacak mahallerde hâlâ boşluk çıkmaması durumunda, hafif suçlardan hüküm giymiş kimselerin cezalarının ertelenmesini ve hafif cürümden dolayı hapisanelerde bulunanların cezalarını bilahare çekmek üzere salıverilmesinin uygun olup olmayacağını sormuştu⁵². Aynı gün Adliye Nezareti verdiği cevapta, hafif suçluların cezalarının ertelenmesinin asayiş bozabileceğini ve halen hapisanede bulunanların salıverilmesinin de uygulamada mahzurlar doğuracağını belirtmiş, bunun yerine cezasının üç rub'unu yani $\frac{3}{4}$ ünü çekenlerin em-

⁴⁸ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 7/56.

⁴⁹ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 5.

⁵⁰ BOA, DH. EUM. 5. ŞB., 25/18, Lef, 7.

⁵¹ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 8.

⁵² BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 7.

niyet açısından da uygun görülürse salıverilmesinin münasip olacağını bildirmişti⁵³.

Osmanlı Devleti, tam da bu sırada Birinci Dünya Savaşı'na girmişti. Bunun için konu ile ilgili olarak vilayetlerle yazışmalar sıklaşmıştı. Akdeniz sahillerindeki hapishanelerde bulunan cinayet mahkumlarının iç bölgelerde bulunan hapishanelere nakli, bir türlü giderilemeyen kapasite sorununa ve nakillerde karşılaşılan ekonomik zorluklara rağmen sürdürüldü. Adana vilayeti sahilinde bulunan Mersin, Gülnar ve Anamur hapishanelerindeki mahkumların Adana ve Konya hapishanelerine⁵⁴, Menteşe Sancağı sahilindeki Bodrum hapishanesindeki merkez livaya ve bağlı kazalara⁵⁵, Antalya Sancağı sahilindeki hapishanelerde bulunanların Konya ve Niğde hapishanelerine⁵⁶ ve Beyrut ile Trablusşam hapishanelerinde bulunan mahkumların Şam hapishanesine⁵⁷ nakilleri kısa sürede tamamlanmıştır.

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nda kıyılarını korumak için aldığı bu tedbirlerin yanında, dolaylı ama etkili bir diğer savunma stratejisini gerçekleştirmiştir.

B. Misilleme Politikası

Osmanlı Devleti'nin, İtilaf Devletleri'nin Akdeniz kıyılarında gerçekleştirdikleri faaliyetlerine karşı aldığı en etkili tedbirlerden birisi de bu devletlere karşı uygulanan misilleme politikasıdır. Birinci Dünya Savaşı boyunca İtilaf Devletleri, sahilleri fütürsuzca bombardıman ederek bir çok sivilin ölmesine ve yaralanmasına, büyük miktarda maddi zararın meydana gelmesine sebep olmuşlardı. Fransızlar tarafından organize edilen Rum çetelerinin kıyılara yaptıkları baskınlar neticesinde kasaba ve köyler yağmalanmış, kadın ve erkek sivil Osmanlı vatandaşlarından ölen ve yaralananlar olmuş, bunların bir kısmı da esir olarak götürülmüşlerdi. Bu faaliyetlere karşı bazı tedbirler alınmış olsa bile bunun önünün kesilmesi mümkün olamamıştı. Çünkü, Osmanlı donanmasının Akdeniz'e çıkamaması, kara savunma bataryalarının çoğu yerde bulunmaması veya bulunanların da menzillerinin kısa olması ve daha bir çok imkânsızlıklar düşmanın kıyı bölgelerinde gerçekleştireceği harekâtlarını acımasız bir şekilde yapmasına sebep olmaktadır. Böyle bir durumda, Osmanlı Devleti sivil vatan-

⁵³ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 13.

⁵⁴ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 15.

⁵⁵ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 16.

⁵⁶ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 35.

⁵⁷ BOA, DH. MB. HPS., 105/33, Lef, 26.

daşlarını ve bunlara ait mülkleri koruyabilmek için misilleme politikasına başvurmuştur.

Misilleme politikasının esasını, İtilaf Devletleri tarafından, Osmanlı sivil vatandaşlarına karşı uygulanan muamelenin aynısı ya da bir benzerinin bu devletler vatandaşlarına uygulanması oluşturur. Osmanlı Devleti savaşa girdiği vakit, İtilaf Devletleri sınırları içerisinde bulunan Osmanlı vatandaşlarına uygulanan muamelenin aynısını bu devletlerin vatandaşlarına uyguladı. Örneğin, Rusya Devleti tarafından Ural'da tutuklanan Osmanlı vatandaşlarından 40 kişiye karşılık olarak bazı Rus vatandaşları iç bölgelere "teb'id" edildiler⁵⁸ yani sürüldüler. Savaş boyunca misilleme politikası çeşitli şekillerde devam ettirildi. Düşman filolarının Akdeniz'de rast geldikleri Osmanlı ve müttefiki devletlere ait ticaret gemilerini ve mürettebatını esir aldığı, durumun devam etmesi halinde askerliğe müsait düşman devlet vatandaşlarının esir olarak tutulacağı ilan edildi⁵⁹.

Akdeniz sahillerindeki baskınlar neticesi esir alınan Osmanlı vatandaşı sivillere karşılık olarak da Osmanlı topraklarında bulunan İtilaf Devletleri vatandaşlarından bazıları sivil esir kabul edilerek iç bölgelere sürüldüler. Fransızların desteklediği Meis Adası eşkıyası, 15 Mart 1916 gecesi Kale köyünü basmış, 6 erkek ve bir kızı esir olarak götürmüştü. Buna karşılık olarak, İstanbul'da yaşayan Fransız vatandaşlarından 6 erkek ve bir kadın 23 Mayıs 1916 tarihinde Çorum'a sürüldü⁶⁰. Benzer şekilde, Midilli Adası'nda tevkif edilen sekiz Müslüman'a karşılık, sekiz İngiliz, İstanbul'da tutuklandı. Müslümanların serbest bırakılması üzerine İngilizler de tahliye edildi⁶¹. İngiliz ve Fransızların, Ayvacık ve Kaş taarruzlarında esir, yaralı veya şehit olmuş olan 47 erkek ve 13 kadın Osmanlı vatandaşına mukabil, 22 Şubat 1917 tarihinde aynı miktar İngiliz ve Fransız vatandaşının İzmir'den Kastamonu'ya sevk edilmeleri kararlaştırıldı⁶².

Düşman bombardımanlarının verdiği külliyetli maddi zararları telafi edebilmek için de misilleme politikasına başvuruldu. Daha savaşın başlarında, açık şehir ve limanların İngiliz ve Fransız donanması tarafından bombardımanı neticesinde meydana gelecek zararın Osmanlı topraklarında bulunan İngiliz ve Fransız müesseselerinin hasılatından tazmin edileceği Amerikan sefaretı aracı-

⁵⁸ BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 47/10.

⁵⁹ BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 6/59.

⁶⁰ BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 62/24, Lef, 2.

⁶¹ BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 27/29, Lef, 5.

⁶² BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 51/7, Lef, 4.

lığıyla ilgili devletlere bildirildi⁶³. Bundan sonra düşman tarafından bombardıman edilen yerlerde oluşan zararlar tespit edilerek ayrıntılı raporlar hazırlandı. Bu raporlar Dahiliye Nezareti'ne gönderilip, orada ilgili devletin verdiği hasarlar cetveline ekleniyordu.

Osmanlı Devleti misilleme politikasını, intikam almak için değil, esir vatandaşlarını kurtarmak ve caydırıcı bir amaca hizmet ettiği için uygulanmaktaydı. Bu politikada da başarılı olunduğu görülmüştür.

Sonuç

İtilaf Devletleri Birinci Dünya Savaşı boyunca, güçlü donanmaları sayesinde Anadolu'nun Akdeniz kıyılarındaki adalarda askerî üsler oluşturmuşlar ve bu kıyıları ablukaya almışlardır. Bu faaliyetleri ile kıyı yerleşim birimleri arasındaki deniz sevkıyatını engelleyerek, önemli gördükleri yerleri savaş gemileri ile bombardıman ettiler. Öte yandan Rum çetelerini de kullanarak sahil kasaba ve köylerine baskınlar gerçekleştirdiler. İtilaf Devletleri'nin bu faaliyetler ile amaçlarının halkın moralinin bozulması ve sindirilmesinin yanında, bölgedeki ekonomik hayatın yok edilmesi, muhtemel bir işgale zemin hazırlanması gibi hedefleri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Çanakkale muharebelerinde uğradıkları yenilgiden ders almış olmalı ki, genel bir çıkartma harekâtını bölgede hiçbir zaman gerçekleştirmediler. Ama böyle bir intiba uyandırarak, mümkün olduğu kadar çok Osmanlı kuvvetini cephelerden ayırarak, uzun Akdeniz kıyı şeridi boyunca yayılmasını amaçladıkları anlaşılmaktadır.

İtilaf Devletleri'nin bu faaliyetlerine karşı Osmanlı Devleti'nin çeşitli tedbirlere başvurduğu ve bunda bazı başarılar da sağladığı görülmektedir. Akdeniz sahilinin savunulması için ayrılan kuvvetler hiçbir zaman büyük sayılara ulaşmamıştır. Bir çok imkânsızlıkla baş etmek zorunda olan Osmanlı kuvvetleri üzerine düşen görevleri yerine getirmişlerdir. Bu savaşta uygulanan misilleme politikası etkili ve caydırıcı olması yanında, uzun yıllardır Avrupalıların Osmanlılara gösterdikleri tek taraflı politikalara verilmiş bir cevap niteliği de taşımaktadır.

Ancak alınan tüm tedbirlere rağmen İtilaf Devletleri bölgeden uzaklaştırılmamıştır. Bunun temel nedeni düşmanla baş edebilecek güçlü bir donanmanın olmayışıdır. Ayrıca, bu mücadelede Anadolu'nun Akdeniz kıyılarındaki kontrolün sağlanmasında, buraya çok yakın bulunan adaların stratejik önemi de görülmüştür. ©

⁶³ BOA, DH. EUM. 5.ŞB., 10/41.

KAYNAKLAR**Arşiv Belgeleri**

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Beşinci Şube Belgeleri (DH. EUM. 5.Şb.): 2/4, 6/59, 7/56, 10/41, 14/42, 16/10, 16/36, 18/32, 23/24, 25/18, 27/29, 35/42, 42/4, 47/10, 51/7, 54/7, 62/24, 81/14.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Üçüncü Şube Belgeleri (DH. EUM. 3.Şb.): 5/29, 6/65, 8/79, 10/43, 14/40, 28/63.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrak Odası Belgeleri (DH. EUM.VRK.): 25/2

Dahiliye Nezareti Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (DH. MB. HPS.): 105/33

Dahiliye Nezareti Umûr-ı Mahalliye-i Vilâyât Müdüriyeti Belgeleri (DH. UMVM.): 93/30, 99/12.

Araştırma Eserleri

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, Alkım yay., İstanbul 2004.

ATABEY, Figen, *Karadeniz'de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2006.

AYDEMİR, Mustafa, *Ben Bir Türk Zabitiyim*, Denizler Kitapevi yay., İstanbul 2004.

Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi (V. Cilt Çanakkale Cephesi Harekâtı 1 nci, 2 nci ve 3 ncü Kitapların Özetlenmiş Tarihi (Haziran 1914-9 Ocak 1916)), Genelkurmay yay., Ankara 2002.

ÇİMRİN, Hüseyin, *Antalya Kent Kronolojisi*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası yay., Antalya 2005.

ERTEN, Süleyman Fikri, *Milli Mücadelede Antalya*, Antalya Müzesi yay., Antalya 1996.

GÖKBEL, Asaf, *Milli Mücadelede Aydın*, Coşkun Matbaası yay., Aydın 1964.

GÜÇLÜ, Muhammet, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası yay., Antalya 1997.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e)*, İmge yay., Ankara 1999.

SAYILIR, Burhan, "Çanakkale Kara Savaşları Sırasında Casusluk Olayları ve Türklerin Aldıkları Tedbirler", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:8, Ağustos 2006, s. 100-108.

Türk İstiklâl Harbi(II nci Cilt Batı Cephesi 1 nci Kısım), Genelkurmay yay., Ankara 1999 (3. Baskı).

Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi (III ncü Cilt 6 ncı Kısım (1908-1920) 1 nci Kitap), Genelkurmay yay., Ankara 1971.

ÜLMAN, A.Halûk, *I. Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*, İmge yay., Ankara 2002.